

Тувинская
неоубликация
БИБЛИОТЕКА
им. А. С. Пушкина

Республиканың ниет-дел-политиктиг солуну

Солун 1925

чылдын
август 31-де
үнүп эгелээн

ШЫНЫ

№ 99 (15319) 1994 чылдын июль 9, суббота Ат салган шагы 20.45. Садар өртөз 150 рубль.

Х У Н Д У Л У Г

ВЕРА ЧУЛЬДУМОВНА БАЙЛАК!

Силерин 70 харлааннар-
биле холбаштар Тыва Рес-
публиканың Президентинин
болгаш Чазаның өмүзүнүн
ден Силерге изи байыры те-
дирип тур мен.

Тыва Арат Республиканың
мурундан эске эш-өрүнөр-
биле кады амык назыннар-
да эки турарчы бооп, эр-
дяминерин, Төрөн эр-
нар дээр бердингерини
Ала-чурттуу Улуг дайынга
көргүзүп шыдаан силер, оон-
биле улуг Тилегеги улуу-
нерин киргендерин Тыва-
нын юну бели-биле үзүлсүн,
Тыванын маалымды кызы бо-
луп кезээ-мөңгөде артар си-
лер

Б. ШЫРАП,
1994 чылдын июль 8,
Кызыл хоорай.

ХАРЛЫГДА-ЛА БЕЛЕТКЕНИП ЭГЕЛЭЭН

Ниятинин малынга четир санын сизин-ширин-
ди белеткенин уулаган ажилдар Улуг-Хем ко-
жууна калыбары эгелээн. Бо чылдын июль ондан
август онга чедир буга Тывага чарлаттыган мал
чемнерини белеткенин идеяни киригир со-
руула-биле тус-тус ажил-агылдар плашын оонад-
лашты алган ажилдар турар. Сиген кезилде-
нине баштай кирген ажил-агылдарга «Күш-ажылдын хо-
стуу» база хамаарыр. Ам ооң сизингеринче сос-
туу көрбөс дээрзи билдин-
чидер бригаданын удуртур
кылдыр томуйлаан. Эш-
өөрүнчү бугурели вындыг бол-
ганда аңаа удурланмаан-даа
мен. Бригадинин ажилы дык-
ка нарын дээрзин дооразын-
дан көрүп шаг болган мен. Эң
ылаңгыя мал чемнеринин
белеткенин дык берге ажил
дөл санаар мен. Чүге дээр-
ге, сизини ой шаанда кезер,
кээр, бөлөр, сарааттар бол-
гай. Чыа-чашкын-биле бы-
лаажыр дээр олут мырын-
дай олуруска. Кара дач ба-
жындан караңгылааке чедир
дырбанайын келир чүве-
ле болгай.

Мени февраль айда сизин-
чидер бригаданын удуртур
кылдыр томуйлаан. Эш-
өөрүнчү бугурели вындыг бол-
ганда аңаа удурланмаан-даа
мен. Бригадинин ажилы дык-
ка нарын дээрзин дооразын-
дан көрүп шаг болган мен. Эң
ылаңгыя мал чемнеринин
белеткенин дык берге ажил
дөл санаар мен. Чүге дээр-
ге, сизини ой шаанда кезер,
кээр, бөлөр, сарааттар бол-
гай. Чыа-чашкын-биле бы-
лаажыр дээр олут мырын-
дай олуруска. Кара дач ба-
жындан караңгылааке чедир
дырбанайын келир чүве-
ле болгай.

Ажыл-хөронич ужурун-
дузанын ханызы-биле медегер
билдир механизмдарыны сиз-
генчи бригаданын кемчигүн-
нерин кылдыр шилип алган
бис. Аравыста аныктар-даа,
хоочуннар-даа бар.

Сорулгасын аажок улуг.
Чайгы сезон узюнде ийи му-
нч чээрби беш тонна сизин-
ни кезип, сарааттар ужуру-
луг бис. Ону бурун болгаш
ажыр күсселир сорулгасын
ажылга тур бис. Чүге дээр-
ге, мал чемнеринин белетке-
ли чүте экономиктиг эвес,
а харын политиктиг кампа-
ния болур ужурул. Четирин
сангыт чем-суурну белеткен
албайн, малчыны бажын куду-
ладын, оон алыр продук-
цияны өзөөжетсе, ырык өскө,
номиканын үезинде эки

Хой кыргылдазы ШЫНАРЛЫГ ДООЗАРЫН ПЛАННААН

Мал ажил-агылды «О.Шынаа» совхозта хой кыр-
гылдазы организастыг чоруп турар. Совхоз нийти-
зи-биле 52 кодан хойну азы тодагылларга, 20 муң
башты кыргып ужурул. Топ кыргылда пунктузу
(эргелекчизи Болат-оол Натпиг-оол) кыргылдага эки
белеткэн.

үнд-не халас чөмөннөр талон-
нар-биле шаандып турарлар.
А хол-биле кыргып турар
кыргыкчыларда кижичи
Ирина Даваа дег, 50 чедир
хойну кыргыптар кижичи
амдызында чок. Дук агылал
класстарында Мерген Дор-
жу биле Ай-кыс Балданай
шылгап турарлар.

Кыргыдар ужурул хойну
коданын оочур-графини,
кыргыкчыларның ажилыны
хемчөөли, шаңап-мактаары
ны чижектерин парлааш,
аскан. Оон аңгыда, чээрби
дөрт электрлиг хачыларны,
хачы чидир, дук сортап
тырыр пунктуларны белет-
кээр. Дуктун хорамчанын
болдурубазы-биле, кыргылда
пунктузу чанында кидис
өтүр тип, танымалды тургу-
кан.

Кыргылданың эгезинде-ле
мурнакчалыр илереп эгелээн.
Хунде кылдыр ажилын ийи
дактыр күсселди турарлар
бесин бар. Оларга хүнде 78
баш хойну кыргып турар ме-
ханизатор Седен Сааяны, 70
чедирин турар ажилчын Ди-
житмаа Кууларны тура 60
чедир кыргып турар Виктор
Хажылайын хамаарыштырып
болур. Бо мурнакчалар хүн-
дүрүчүлүгү ажил-агылды
кыргыптар кижичи
Ирина Даваа дег, 50 чедир
хойну кыргыптар кижичи
амдызында чок. Дук агылал
класстарында Мерген Дор-
жу биле Ай-кыс Балданай
шылгап турарлар.

«Хову-Аксы-94» ТИИЛЕКЧИЛЕР ИЛЕРЭЭН

Чед-Хөл кожуунун
Культура бажыныга «Хову-
Аксы-94» деп девисээр
айы-биле бирги болгаш
республика чергелиг үшү
конкурс болуп эрген. Ол
дээрге эстрада артистери-
нин улуг байрлалы-дыр.
Аңаа Саха-Якутиядан, Ал-
тайдан, Хакасиядан, Буря-
тиядан, Моолдан келир үе-
ниң анык артистери кири-
кен. Олар боттарынын уран
галантинын көрүкчүлөгү
баралткан. Туркыдан бир
аальчыны киришкени база
солун болган.

Уш хүн үргүлчүлүүн кон-
курс түнелги жюри кечи-
гушери үндүрген. ырыг
черин Бурятиядан келген
Ольга Дымбалова алган.
Ийги черде Моолдан, То-
лээни Намсуу болган. Олар
хой түндүг ашша, улуг өр-
тектиг бараан-биле шаңнат-
каннар.

Чед-Хөл кожуунун тө-
лээни Роман Намзырай, Саа
Октябрь, Өвүрген Вадин
Донтак, Моолан Болрмаа
эстрада артистеринин кон-
курсунун

Уш хүн үргүлчүлүүн кон-
курс түнелги жюри кечи-
гушери үндүрген. ырыг
черин Бурятиядан келген
Ольга Дымбалова алган.
Ийги черде Моолдан, То-
лээни Намсуу болган. Олар
хой түндүг ашша, улуг өр-
тектиг бараан-биле шаңнат-
каннар.

Александр ХОМУШКУ.
Чед-Хөл кожуун.
Хову-Аксы суур.

Алексей ДУГЕРЖАА.

МАЛЫБЫС

Статистиканын республика эргелелин медеэлери
ини эзугаар бо чылдын июль 1-де байдал-биле

Республиканын көгүз ажил-
агылдын, өскө бөгүз адырлар-
да дег, рынок экономика-
зынче шилчиге, реформалар
боттанып чоруп турар. Би-
чалаажок көлөз ажил-агыл
бузурлуунде кол черни сов-
хозтар, колхозтар, коллектив-
тиг ажил-агылдар эзелесин-
шаан. Моон сонгаар оларнын
салым-чоду кайдм-лаа болур
чүве болза, олар бөгүзле
ыш-чем продукттарыны бугу-
деринин ылазуу-биле шу-
дурту ажилдап турарлар.

БАШ САНЫ КАНДЫГЫЛА?

Бай-Тайга, Мөңгүн-Тайга, Ба-
рын-Хемчик кожууннарда тө-
рүр инектин баш саны өзүл-
дөдөгү болганы өөрүчүг. Те-
рүр инектин баш саны
Бай-Тайгада 8
хуу, Барын-Хемчикте 13,5
хуу өзүлдеди, Оон-биле чер-
гелештир Чөен-Хемчик, Чаа-
Хөл, Улуг-Хем, Чед-Хөл ко-
жуунарда төрүр инек бажы-
нын саны 19 хуу чедир кызы-
рылган. А үстүнде алааныс
Току кожуунда төрүр инек
саны 300 турганылан, 206
башка чедир кудулаан.

Чылда 12024 турганындан
7886 башка чедир кудулаан.
Барын-Хемчикте өрткен
чылдын 388 баш турганыдан
ам 193 баш чедир, Улуг-
Хемде 716-дан 419 баш че-
дир. Каа-Хемде 426 баш-
тан 107 чедир кызырылган.
Кызыл кожуунда Сукпак-
тыг хаван өстүрер комплек-
синде хаванын баш са-
ны 9600 ажыг баш тур-
ганындан 6680 чедир баткан.
Чыгыш малдын баш саны ба-
за кызырылдыгы. Эрткен чыл-
дын республиканың ажил-
агылдарында 28693 баш чыл-
гы мал санаттынын турган
болза, амгы үезде 26875 баш
арткан. Барын-Хемчик,
Каа-Хем кожууннарда чыл-
гы малдын баш саны харын
өзүлдеди бооп турар.

Чылыг малдын баш саны
2024 турганындан 7886 башка
чедир кудулаан. Барын-Хемчикте
өрткен чылдын 388 баш турганындан
ам 193 баш чедир, Улуг-Хемде
716-дан 419 баш чедир. Каа-Хемде
426 баштан 107 чедир кызырылган.
Кызыл кожуунда Сукпактыг хаван
өстүрер комплексинде хаванын баш
саны 9600 ажыг баш турганындан
6680 чедир баткан. Чыгыш малдын
баш саны база кызырылдыгы. Эрткен
чылдын республиканың ажил-агылдарында
28693 баш чылгы мал санаттынын турган
болза, амгы үезде 26875 баш арткан.
Барын-Хемчик, Каа-Хем кожууннарда
чылгы малдын баш саны харын өзүлдеди
бооп турар.

Мийистыг бола мал рес-
публиканын совхозтарында, кол-
хозтарында, коллективтин
ажыл-агылдарында бо чылдын
июль 1-де байдал-биле 89290
баш бар. Ол дээрге өрткен
чылдын чоруп үезинге бо-
даарга, 4090 баш өзөөш. Ын-
ча өзөөжөн деп чүвени бо-
дал кээрге, дык-ла караалан-
чыг чамдык кожууннарнын
мийистыг бола малнын баш
саны ыпча четпес болгай.

«АРЕНДА» — АМЫР - ЛА, КЫЛАШТААРЫ ХАЛААЛЫГ - ЛА

Кызылдын пассажир ав-
тобурулуудыгын хоорай ши-
нтинин маршуттарына шаан-
дагы үеле, «тапшагыны». «Еде
тугустунушкун» деп турар
уелерини аңаа 40
ажыг автобустар чоруп тур-
дар чүве дээр чоран. Уенин
өскерилгени-биле кады хоорай
шынтинге аргыжылганын
байдаллары база дык-ла
өскерилп келген болур эсеп-
ле. Автобуска чорурар дээр
хөлезини дык үр уенин дур-
гузунда 4 (пөрт) көпөк
турду чоп. Оон 15 көпөк...
дээр көпөктен акшаке шил-
чээш, ам 200 рубль апарган.

Ол дээрге автобуска чорур-
унуң хөлезинин аңаа улга-
каны эвес, а акшанын үезини
нин кудулаанынын азын-биле
ыпчаар тургустунуп келген
дөп билит алыры таарымчалыг
хире. Ол калында, акаша-
шалыныкыс база вынды-ла
улгатапкан болур ийи. Ын-
дай болганда денештир
ылдыга, автобуска чорурарун
хөлезини улуг болбайн аан.

Чылда 12024 турганындан
7886 башка чедир кудулаан.
Барын-Хемчикте өрткен
чылдын 388 баш турганындан
ам 193 баш чедир, Улуг-
Хемде 716-дан 419 баш че-
дир. Каа-Хемде 426 баш-
тан 107 чедир кызырылган.
Кызыл кожуунда Сукпак-
тыг хаван өстүрер комплек-
синде хаванын баш са-
ны 9600 ажыг баш тур-
ганындан 6680 чедир баткан.
Чыгыш малдын баш саны ба-
за кызырылдыгы. Эрткен чыл-
дын республиканың ажил-
агылдарында 28693 баш чыл-
гы мал санаттынын турган
болза, амгы үезде 26875 баш
арткан. Барын-Хемчик,
Каа-Хем кожууннарда чыл-
гы малдын баш саны харын
өзүлдеди бооп турар.

Чылыг малдын баш саны
2024 турганындан 7886 башка
чедир кудулаан. Барын-Хемчикте
өрткен чылдын 388 баш турганындан
ам 193 баш чедир, Улуг-Хемде
716-дан 419 баш чедир. Каа-Хемде
426 баштан 107 чедир кызырылган.
Кызыл кожуунда Сукпактыг хаван
өстүрер комплексинде хаванын баш
саны 9600 ажыг баш турганындан
6680 чедир баткан. Чыгыш малдын
баш саны база кызырылдыгы. Эрткен
чылдын республиканың ажил-агылдарында
28693 баш чылгы мал санаттынын турган
болза, амгы үезде 26875 баш арткан.
Барын-Хемчик, Каа-Хем кожууннарда
чылгы малдын баш саны харын өзүлдеди
бооп турар.

РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯЗЫНДА Москвадан медээлер

1994 чылдын июль 1-ниң
соонда РФ-те күрүнө болгаш
муниципалитет бугурулгези-
нин хууждарынын күрүнө
программанын хүлээп алыр
дугайында федералдык хо-
луун төлөвилегин Күрүнө
Думазынын июль чедде ху-
далыга ол палатаның депу-
таттары чугаалажып көрүп
өздөстүр. РФ-тин Чазанын
түскай төлөлекчизи, Россия-
нын Чазанын Даргазынын
оралакчыын Анатолий Чубайс
бо айтыр талазы-биле илет-
келди кылган.

Ол ыкшап парламент кечи-
гушери «Тус-тус кижилерден
олда-ажык үндүрунүң дугайы-
нда» РФ-тин Хойлузуңга
өскерилгелери болгаш немел-
дерин кириер дугайында,
«РСФСР-нин «Тус-тус кижил-
ерден өт-хөргөнгизден үндү-
ругер дугайында» хойлу-
зуңга өскерилгелери болгаш
немелдерин кириер дугайында»
болгаш «РФ-тин «Ызыгуур
салгаар азы белекке тысыр
чүрум-биле дамчатынар эт-
хөргөнгизден үндүргү дугайында»
Хойлуунун үндүргү өскерил-
гелери болгаш немелдерин
кириер дугайында» хойлулар
төлөвилегин чугаалажып
келген.

Ол ыкшап палатаның депу-
таттары «Судьданын албай-
дукаажыг кижилерин, ко-
рум-чүрүм камгалаар болгаш
контроль органынын күрүнө-
нелен камгалаар дугайында»
Хойлуунун төлөвилелин үшү-
к номукуланын база чугаа-
лажып көргөспөр. * * *
Россиянын Күрүнө Думазы
Латвияны сейминин хамагыт
болурун дугайында чоокта
чаз чугаалажып көргөн. Лат-
виянын ол хойлузуңда
«Эвээш санын национал ус-
тарын, хамктын мурнуда»
Латвиянын орус дылдыг чур-
такларынын эрге-шөлээни
доот кызыгарлар турар эл-
хөй чүдлерин барын Россия-
нын парламентинин хүлээп
алган мөлөзүлгезинде айтты
турар. Латвиянын чуртта-
кчыларынын үштүн биринде
«Күрүнө хамагыт болур эр-
теги кара туралына кызы-
ры, оларын политиктиг, эко-
номиктиг, социал болгаш кул-
туртур эрге-шөлээни кызы-
гарлаар чорук «күзөгүнчү

ажаалдыкында кирген рес-
публикаларын, крайларын, об-
ластарын болгаш автономун
окурганын сайтаргы болгаш
культура эргелелеринин
началынкери, а ол ыкшап
Россиянын культура сайды-
гыга, Алтай Республиканын
удурткучлары Валерий Чап-
ров болгаш Владимир Орлов
олар база кыргып турар.
Алтай Республиканын ол и-
ре хөй төлөвлөргү чөвүл-
дуралды өрттирер кылдыр ши-
лин алганы таварыла эвес.
Алтайнын дагарында чурт-
тап турар удустарын культу-
разын камгалаарын программа-
зын Россиядан бир-ле дугаа
болгаш Културувнын федера-
циян амыгына чүдүлүг деп
бадылааны билдирген.

КАЛИНИНГРАД

«Борис Ельцин ийги президент
хуусаагында депшиктен та-
варылаа мен ол албай-
дукаажык болурун камгала-
турарын кириер мен» — деп,
Россиянын Федералдыг Ху-
ралынын Федерация Чөвүл-
дөгүлери Дагарзы Владимир Шумейко
медээлди. Ол Кали-
нинградка келген кылган
ини оюнда болган түнел
парлаттык конференцияны
чүве чугаалааш, ол дугайын
лынгаткан. Ол эр ырак. Ын-
чан чыл областына ооңажы-
гучуларн программадына сон-
гучулар биле умжаржыш-
кынарнын, ол черин социал-
экономиктиг көргүдүзүгүн
айтырлары көрү, Литва
Республиканын сейминде аңаа
тускай чөвүл Дагарзы
Челюнас Юренас биле чу-
галаажышыкынар кирип
турган.

УЛАН-УДЭ

Бурятияга
сүг үрелдп, улгаканын
түнелегин 4 кижичи сугта ду-
жуп өлгөн. Республиканын
онза байдалдар талазы-
биле Куркумуун баштыгы
медеэлери өзугаар алырга,
сүг үрелешкенинде каража-
уш миллиарды рубль ажил ту-
рар Хемдерин эрнин ажил,
улгангыдан Кяхта,
Джидлин, Закамен бол-
гон. Селенги ра-
йонун аймак көз каргалла-
байлажык болган. Ында байдал
ам-лаа дүшүргү бооп айт-
тылаан. Ол сугта алыкан де-
визээрлерин чурткажып
челдери биле доктамап ха-
рылаанын чогулган хөй ха-
маарыг турар.

ДАГА-АЛТАЙ

Россия-
нын Олимпийги комитетинин
эн белж дагыш «Семинский»
98 артынын кырында туудуп
тургускан спортчу баазанын
регионнар аразыны «Сибирь-
нин дугурулгасы» деп асо-
циациянын культура талазы-
биле Башкыларга чөвүл-
дөгүн элечилги хуралы бооп

Сүт-бараан фермаларында

ЧАЙЛААНДА ХОНУПКАН

Чадаана хоорайда үнүп турар кожууннар аразынын «Чаа орук» солуунун бөдүк ажылдакчылары-биле... Сүт-бараан фермаларында...

Ом дугайын улуг калдары бир-эне уецктерке дыйнадымыс. Эреге буруунде соктап чир тараа, хөб бижырап далган бар. Оларны совхоз берген. Акша үмөйи барган таварыларда, барааннар-биле солдуглары кылып турар. Май айнын шалынын чоокта чаа алган, өрө-шире төлөн соон-биле, ферма ажылдакчыларынын холунга ортумаа-биле 100-100 муң кире рубль кирген.

ҮҮРМЕК АЙТЫРЫГЛАР ШИТПИРЛЕТТИНМЕСТЭЭН

Россия Федерациясынын Күрүне дуамайын депутаты эртемен Кара-кыс Донгак-овна Аракча Мөңгүн-Тайга кожуунунд Култура бажы-чыгана Мугур-Аксы суурнуу сонгукчулары-биле ужураш-кан. К. Д. Аракча Мөңгүн-Тайга биле таныш, оон чоңу-биле аралажып чорашан. Эрткен чылын болган сонгудаларга кожуунуну сонгукчулары чадгыс кижиге бадылашканын берип, К. Д. Аракчааны Күрүне дуамайын депутатына сонган.

Бис. Ынчалза-даа бугурулгеге кийер улугуус бар. Чемедейин-даа хужуктан болза, бугурулгенин иштиги планы черле турар ужурулг. Бодум амь-хууда бугурулгемини эрге-аажы камгалаар дээш ийу-чылын чок ажалдап чоруп тур мен.

НЕМЕЖИП, ЭЛБЕП ТУРАР

Межегейин акционерия-тилиннин Алаас сүт-бараан фермазына оон эргелекчин Любовь Анай-ооловна Тукхай-биле ужурашкан, өөрүчүк медээни дыйнадымыс. Фермада инитииз-биле 243 сар инек бар, бо хунерде оларын 173-үн саап турар. Ферма коллективни Алтай хөлдүн кыдында чараш чурумдалды черде чайлаанча апрель айнын төмүзүнде көшкөн. Баштайгы үезинде Танды элээнни арай сокумнар болган ол ийикке, оок-сиген шоолу-ла үнмээ болган хунде бир инектен-не 2-3 литр сүтү саап ал турган.

бодарга, фермань ажылы чире шору. Ферма кыш-таглакындан эвээш чиди-риндик болуп үнгөн. Ынчалза-даа мында чедир шитпирлеттинмээн айтырылар база бар. Фермада сүт соодукчузу урелик. Кежээки сүтү сава-лаш, соок суга эртенге чедир тургузуп, кадалаган турар. Эртенги, кежээки сүтү каткаш, сүт сөөртүр машина-нын чолаачыны Ылай-оол Мөңгүн Кызылдын сүт хуээш алыр черинге хунуну-не чедирер. Соодукчуну дүрген кылдыртпас болза, моон соо-гоар ниг хунерде сүт до-раан ажил урелир. Ажил-агыйнын удуртукчулары мо-ну дүрген шитпирлеттинмээн чуртукчуларга, моон соо-гоар ниг хунерде сүт до-раан ажил урелир. Ажил-агыйнын удуртукчулары мо-ну дүрген шитпирлеттинмээн чуртукчуларга, моон соо-гоар ниг хунерде сүт до-раан ажил урелир.

АК ОРУКТУ КҮЗЕДИМ

Арыскан школазынга пионерге кирип турувуста, башкыларыбыс бистерни коммунизм үезинде чурттар улус динжи-лаа турдулар. Бис инитииз-биле амырап турган бис. Ынчалза-даа коммунизм агаарда ачылса берген, кижиге чедер аргажок чүдү дээрзи билдине берди. Күрүне бугурулгелери хужуктуну, кижиге бодуну салымни боду шитпирлээр апарганы база-ла байгав эес-тир.

Чангыс АТБ-те ам тос чыл дургузунда автобус чолаачы-лап турарым бо. Ажылдыс ам элээн шуудай берген деп бодал турар бис. Чүге дээрге кижиге бугуруу бодуну херези, ээ-харысгалгазын билер апарган. Чамдыкка бергелер бергенде, бензин салып аардээш бодуну карманьдан төлээр ужурга-ла таваржыр-лыр. Оон башка, рейс үнүп шыда-вас сен!

ОЙ ТАЛААР ТАВАРЫЛГА ТУРБААН

Бо чылдын май 23-тен шеригини чаксы келдиришкени эгелээн. Өвүр кожуунга шериг назы четкен болжаш шериг баар хуусаа-зын узайды каан оолдарны келдиртир бис. Уе-шагнын кызгалды чеже-даа берге турза, шериг албан хуула-гезин күүселни чоруткан-нарын аразындан чедир ча-рар шериг кесктерин-биле дур-жулга аргаар чарданган керээ-биле элээн хөй оолдар артын каап, солдаттын ыкты-гыт даңгырнан хүлээп алыр.

Социал айтырыг ӨӨРҮНЧҮГ-ДҮР

Улуг-Хем кожуунун Ха-йраканда инвалди кырган-нарын интернат-бажынын ажил, амьдыралын болжаш-ылда кырганнарын канчаар чурттал-амьдырал турарын дугайында солун-сеткүлге бижип, радио-телевидениеге көргүзүп турарын республи-канын чоңу били-ле тур боор. Чоокта чаа Хайраканда ин-тернат-бажынын чанында, эмнелге-биле кожа чүгге чыгып азыралдып ажаар, бугу-рун дерилгелин, таарыштып кылган 25-30 орунугу база бир чер немей тургустунган. Ынчангаш бо интернатта шит-ту 70 ажыг инвалди кырган-нар чурттал турар.

МАКТАВАС АРГА ЖОК

Хадылыгына дуржулга-бугурууда ажил-агыйы Танды кожуунда сүт-бугурунине коку чирин ээлеп турар. Бо ажил-агыйнын төп сүт-бараан фермазы алды айнын эгезинге чедир чайлаанча көшкөн турарын кожуунуну көдөө ажил-агый эргелекчини тус-кай эртемнигерли шугумчу-леп, харын-ла оон началь-ниги Т. А. Хунданов, ажил-агыйнын директору А. В. По-нокневскийн чемелеп пат болган. Ол хирезинде олар алды айнын 4-ке чедир безин көшкөөнөр. Ол чүге ындай болган?

Ылангыя Байыр-оол Мөңгүш сүт сөөртүр машинага дыка ажалын, бугу-ле килээшкени-нерин фермань зоотехниги Раиса Тимеева кылып чору-ду турар. Ажил-агыйнын ийи дугаар Халын-Аксы сүт-бараан фер-мазы Алтай хөлдүн чанында турар. Ол суурдан 20-25 км. черде. Амгы үеде оок-сиген-ни үнгени-биле, ында сүт саалдазы хунден хунче немези-кип турар. Бо ферма бир хунде-ле бир тонна 400 кг. сүтү күрүнеге дужаап турар-лар. Ол чаксы денеленин чартык тонна көвейни дужаар апарганы ол.

Амьдырал денеливистин баксырап кудулаанындан бергедешкенин; кызыл-кы-зылшыннар кайда-ла ил-зи-биле көстүп турар. Шери-гин назылып анык кижилерин эрге-ажыан камгалаан дүрүм-саавырлар бар-лаа бол-дун, чамдык хажыдышкын-нар шериг кесктерин оюн эрттээр. Болунуш шерин чемгерип, хелпербес болуң-ду, ескенин холга ап азы-раар апаар деп чүвени өө-ринге көргөш, Россиянын шери-нин чүгүл боттарын тө-лөөлөрүн чорудуп тургаш.

КАДЫ АЖЫЛДА ЖЫЛГА

ВЛАДИВОСТОК. (РОСИТА-СЧТА-нын корреспондентизн Эдуард Попов). Вашингтон университе-динин болгаш Ыраккы Чөөн чүктүн технологтуг институтуну баазазынга Россиянын башкыларын белеткээр талазы-биле калы кылган төлөвилеге АКШ-тын Чазаа үш чүс муң долларны үндүрүп берген.

ге чери ийи чыл дургузунда маркетинг, менеджмент, технологиялар башкарылгазы, сан-хөө болгаш өске-даа эртемчере билин бедидери-биле боттарын ажалдакчыларын Вашингтон универ-ситетинин 2-ден 6 ай чедир хуусаалыг курстарынче өөрдүн чорудар. А Россиянын башкылары америк коллегаларын болгаш студенттерин Россиянын Ыраккы Чөөн чүгүнде экономиканын амгы байдалы-биле таныштырар. Ол сорулга-биле калы ажал-чорудулганын программасында тускай лекция курсе-тарын ажалдап кылган.

Адал сөөлдүе анык оол-дарга сөөлдүсеп турар чүдү-мүндүгү. Төрөн чурту-лустун, күрүневистин дайы-чылары, камгалдакчылары болганывваста, шериг эртинер хуулазгеге ак сеткилдиг бо-лору кончуг чугула.

ТУДУГЖУЛААРНЫҢ НЕГЕЛДЕЗИ ЧӨПТҮГ

Кызыл хоорайнын Тудуг-жулар суурунда инити чурт-талга бажынаарынын эрги-жерип баксыраанындан сеп-телгенин үр чылдарда чорут-пазында ажаа кижиге чурт-таар аргажок болу берген. Ол инити чуртталга бажына-рын канжы бадалыг болуп турарын телевидение дам-яштыг көргүзүп турду. Ын-чангаш кижиге чуртталга таары-маны чок деп бижип тур-гарым ол. Моон чымылдан ында чуртталга тавар чустар амьдырал-чуртталганын бер-гелер. Чурт-таары тавар ту-рар-лар. Олар чуртталга бай-далын өңкөшүп турар. азы чуртталганын таарымын бажы алды сорулга-биле рес-публиканын болгаш хоорайнын эвээш каш даргаларына ба-

жыт чогу-биле чугалаар апаар. Кыштын соогу, чывын ийин дийеин, бергелерге то-рлбайн ажалдап тургаш, эвээш эвез чуртталга бажы-нарын тудугжулар ажалда-ла киргенин чон билер. Ын-дыг турбуже, ол бажынаар-гуктан тудугжуларга ээлгек эвугаар бажынаарын бербиин келген. Доту-биле чугалаар-га, бажын хуулаздыган өже-герези шын эвез чорудуп кел-ден. Саян эртендан келген орус дылга чугалаажыр «спе-циалисттерге» бажын бергеш, түс черини үндезин чурт-талгыларын, азы тываларга бажын бербиин кызыл-кызыл келген деп чүе моон доту-биле билинип турар. Ийи-кай-жыл. Директор А. И. Антонов шак мынчаар четпес ажалдап

ЮРИЙ КАРА-ООЛ, ӨВҮР КОЖУУНУН ШЕРИГ КОМИССАРЫ, АФГАНЧЫ-КАПИТАН.

Шынын болгаш чөптүг чо-рук каян-лаа тинээр дээр-гине бугуруу мен. Тудугжу-ларын негелдеси чөптүг, оларын деткир мен.

ЭКИЖИП ОРАР

Кара-Хаак суурнун чурт-талгыларын социал амьды-ралы өңкөшүп турары сагыша өөрүчүгү. Рынуктуг экономи-канын бо берге үезинде чоң-чуну суурнун социал амьды-ралын денелени экижерип дээш сүт чыгарганы сөөлү бо чылда элээн практиктиг хемчеглерин апаргуктан. Тудуг-суур өңкөшүп, сүүр денелескээрине камааржып ту-рар ажил-агыйлар, бугурул-гелер, араатан бугуруген про-дукциянын чоңунга таарым-чалыг өртенке салып турар-лар. Суурнун салгылыгына бараан-сараанын асорттимен-тизи элбек, бараан үзүктөл-бейн кээп турар. «Кара-Хаак» совхоз эртен чылын тараа, ногаанын чагай жудудун ап, чоңуну ашы-чем бараанын-биле чедир кылдыр хандыр-ган.

А. САЛЧАК, Кара-Хаак суур.

ФРАНЦИЯНЫ МЫНЧААР БИЛДИМ

1994 жылдын июль айы Франциянын Страсбург шаарында бүгүнкүгө чейин «Шарлеманг» башкы өкмөтү менен Франциянын саясий эгемендигин камсыздоо үчүн улуттук мааниге ээ болгон «Шарлеманг» семинар-турал болуу этерис. Окуу аягына Россиянын төлөөсүн боюнча, Федерация Чөвүленини Дашткынын төлөөсүн боюнча, федерация Чөвүленини Дашткынын төлөөсүн боюнча, федерация Чөвүленини Дашткынын төлөөсүн боюнча...

БИСТИҢ ААЛЧЫВЫС — КӨРӨЙ ЭРТЕМДЕН

Чөөн түк, Азия улустарында кайды кыжын чок дээр... Эртемденер, чогаалчылар дээр, салаа базам саанар байтык, саагыла ат-сыйын дайыма-ла шыдаас. Дөсөтөңдө ат-сура ам-ла сурагыш, ваан-даа болза, Тыванын дил, литератүра, теңгүдү эртем-шиңгил, институтунга ала-лап келет, жыл дән анык эртемден дугайында дына-дык кылдыр, «Шынын» мун-дук номчучуларына сонур-гаар болал мен албапкан. Муруну Көрея — амгы үеде сайырагач куртарын бирээни, Көрея-биле ийи таланын харылааарын калбаргыр-гылса Тыва Республиканы Ча-кал төлөөлери албанын аян-чоруну кылып, керээ-хемчээл-дерин чаргал. Ол журттуг, Кө-реяны төлөөлери ак-көк Тыва-выска келеш барганар. Бу дээрге журттар аразынын эко-номияты, культурдугу харыл-сааларынын улам быгыгын, калбарынын бузулагын хе-решчи-дир. Муруну Көреяны найыс-талы Сулу хоорайга төртүтү-гөн, бо хуньне Моолдун тө-тү Уланбаатор хоорайга дө-түл иштинде журттап, ажыл-дап турар, бистин-биле уку-ражып, ажыл-хэрэни таңыш-тыргай Ким Ки Сонь-биле ном-чучуларны сонуургаайын. Ол үчүн харлыг, шилгелек ма-га-боттуг, кертиксимээр дум-чуктуг, бодамчалыг карактар-тын, шөйбекимээр арын шы-райып, тывага оол чогуу. Ужәне харлыг, хирезинде кайла-чүлө талыгында журт-ту-даа болза, дый эртемдене ажыдышыкын кылар дээр. Тывага көп, Алтайга барып, Моолга журттап, мога-шылал чок ажылдап чоруур. Амгы үе-де Моолдун Эртемден акаде-миянынын дил, литератүра институтунда дый эртемдини доктору деп ат чадып алыр дээр диссертация бижип, бо чылдын алды ай 27-де Улан-бааторга камгалаан. Доктор диссертациянынын авторфе-рациянын орус дил кырында очулузын институттун дирек-циясына, дил секторунга бер-ген.

Ким-Ки Соньун кандидат ат алдырып бижээн диссертациянынын темасы солун. Ол диссертацияны эртең чылдын 1993 чылда, Уланбааторга камгалаан. Англи, француз дил-дарынын эки билдир, Моол дил-дарынын билдир, хошуг чугаа-лар, диссертацияларын моол дил кырында бижип турар. Оларын кыска укталарын со-нуургаай көрөй.

ХИИ чык чылда, Юань дил-наастызынын тергинде тур-ган үезинде, Сонгу Кылат-тай, Хошынц, Халхин бол-гыш Буйр халхарын дөв-көөнүнэ журттап чораян ай-мактар Хунчу, Саньбу төлөт бөдүктөрүнө дөв сыйып харылаалыг журттап чораян-вар. 1273-1374 чылдарда

Франция чораш, үе-ниң кол нурууун се-минарияң аны-буру хуралдарына, парламента-райлер-биле укжурашпа-ларга барып, ажык чуга-сооттуг худүлө алыш-кынарга киржин турганым билдиргем. Ындыг-ла бол-за, Франциянын найыс-талы Парижте эгелээш еске-даа хоорайларына чораш, кандыг солну чүүлдерин киж-ки көрбөс, сонууругаваз дээр.

Мен орук демдегелелин Франциядан эвес, а Москвадан эгелээр деп боладым. Чү-ге дизе мында база-ла утка бар. Делегейде ат-сурагыг авиакомпанияларын оирээ-зи «Эр Франс» дээр авиа-компанияны кассасында хол-биле дээр беэни хараа-данчыг, тускай параш саа-жың халта суу каан бар, чөвүнүн билеттерин сатты-рып алгаш, «Шерметьев-2» аэропортунга келдиным. Дарга-ошпа эвес, а жыл-айыкы кижилер худүлө ал-гыр залга демдегелелин ал-гыр чен ылаш үзүн кор-дорлал эртемш, «С-120» деп хөлчөк улуг самолетка ки-рип келишим. Ол чөл дээр-ге, бистер ам өскө күруне-нин эжек девискэриңде келенимис бо. Агаар, чыг-даа, чугаа-соот, кижилер-даа бир аңгы ылашк куюм сагындыар. Бир эвес бистин самолеттарыныста «орумал кижилерин хөрөжөн чон ажаал-тежээш, үлөп чоруп болза, мында байдал сыр өскө. Бир хеп, дөмейлешкек сарыг эрлер. Оларын чу-

Анекдоттар хөктүг чугаалар

«Киж кайгар, ыт сыгыр» деп чамдык улустун ындыг чугаазы бар. Чокта чаа Ойнаар оол иренин огулунч би-чир уруу дашкаартан аажок дүрген кире манлап келеш, тымш алчымай, алгырып чугаалаан: — Кыргыз-ачай, Көстүкпен дыка чараш кылдыр сыгырлар тур. Базыл көр даан. — Ыт кылап сыгырлар чү-вөл? Чүнү ылап мелеген ту-рарын ол урум? — Дораян барып көр, шам-ды кырган-ачай! Ойнаар ирей барып көрөгө, баглан каан ыдыны думуу дунган, аажок сыдылар «сы-гырлар» турган.

Тапташкын үезинде райком секретары Монгуш Доктаа сикен кезилди кожунун кол-хозтарында, сокхотарында канчаар торуп дугайын, дил-дөвөлөлө бижип белет-дүрген партия райкомунч инструктору Хапыл-оолга дааскан. Дарта эртенде бир хурал болган. Райком бюрозунун келжунерм док-таа төлөвилелин аажок мак-тааш, немелде, казылда чокка ол-ла буюрар күштүг кылдыр худүлө алганар. — Доктааш төлөвилелин Хапыл-оол белеткээч чүвө, Хапыл-оол зерде конуг «гра-мотныг» кизи — деп, Доктаа дарга бюро хуралына ону аажок мактаан. Хапыл-оол буюу өүрүл, ам-рал, харын чоргарлап, худү-мүзүр олдурган. Бир чеди хонук эртенде, база бюро хуралы болган. Ха-

Депутаттың орук демдегели

Башкы инжениерлик, догаандык сонуургай керүледи. Аэ-ропорттун башкы захис-кострү дьезинде укжу-уруп чыгар тодуку мыкыш-йың талашынча четтылып чо-руй барган. Күспө чыгыг, делгем, пьлөзөн сагындарар. Та кайың улуп-кырип ту-рар чүвө, машина-оалат дээрсе инуут шаарамызыр. Чер пьлтиде, оок ырынды, ийиңи кагы депилеңде-ла маңжык турар. Кызыл-кымыскак өө-биле дөмөй деп чугаалап болур.

Менээ эд сонуургангы ай-тырыг: француз кижилерин дашткы овор-хевир, ыла-галдыг чүүдериди болманда мындагы кыска түннелерин кылдым. Бирөөде, бистин орус, тыва чоууус ылаш, отка, панка дүшкү дег да-лажып, даады эшекелдиң чо-руурлар көулөбөс. Ында киж-ки бурзуу амы-хууда төлөп байдалыг, аажы-чаны маажым, бат-боттарына шап-кытпаша, ыдында пь-лөзөн көчүг. Чүвөнүң шы-ны херек, кайда бир зерде оочурулаң, мурун ылааш-кың, ээринк шомжаңаан, аакым сак дээр кижилер көрбөдүм. Ийнде, ында ха-мааттар бодунч чуртуугу ээлери бис деп чүвени төлө-түг мөдөрө билр болгаш, зоргар туттунуп билр, Кайнаар-даа көрөгө аргы-сыгай, ымыраа тайгаш кемпел болур. Кайда-чүдө чораш бо кизи беэни инити бай-далга алың, тапчак кедип алыскасы көр.

Оон аңгыда база бир киз-төө — сыйып алычык, чо-румал кижилерден чүк-чүктеп, көдүрүп алгаш улус барык чок. Чүкүгү, уруг-дарынын бичиң тергеигеи-терде идип алган чоруур. Ол этти ажилал-ажылап, көскү зерге кааптарлар, Кымса кым, туңу-даа нара-зынас — тергелер эске-сес-ке, бүдүн, салыг магазин чет-е-мениди тургулаар. Полиция ажилдарынын беш хонук иштинде дилет-зингеш, таварышпадым. Та

Ханын бажы чок, ийи бугу, коллары илг чок дьрбаңай-нып чыткан. — Бо каядыг аайлыг чүвө боду берди. Адыг жезынче каяга хаан күргөндө, оон ба-жы бар ийик бе? — деп, улуг чанын айтырган.

— Дем чаа эртеңи чен чоолтап турган үезинде хан-ның ак-көк салы сарбаңайыл-о-лурганым сактып келдим — деп, биче чанын харылаан.

Бир анык хаан кизи ха-мык шериг начальниктерин эдериң алгаш, хемге салгы-у-теп, балыктап турган. Олар бичиң кады даштынып, хө-режин олурган үеде хааным хаванга сөк көп хонупкан. Шеригинч көзөгөр час-пас ааар генералынча хаан бөдүү имеп, хааванда сөзкө айткан. Чүү боор ийик, генерал дашкынын конуг дүрген сегирип алгаш, шылавайыл-даа сөктөй чык-ла кылган. Хаан алгырыпкан, ойт көп үлшкн.

— Кудуугу сөктөй часпай, боолоп каарга, хаанывыс ааа өөрөш, удуй берген-дир, ураа! ураа! ураа! — деп, хамык генералдар аажок амь-рап, каттырышкан дээр чүвө.

Материалды Иргит АРГАН-ОЛ белеткээ.

билдиришкенин 1992 жыл-дын майда кыргын болаш-амгы үеде «тускай чалат-кан» деп эртемш. Ажаа үе-дециял национал парламента-рийлеринч делегациялар Б-Чин Парламент Ассам-блеязының хурал-суглаала-рына бөдүлар эрге чо-лаа болза, доктаамал кир-жил келген. Европа Чөвү-ленини кол ооранары — Сайыттар Комитети, Парла-мент Ассамблеязы, Европа журтарынны тус черлери-ниң эрге-чагыргаларынч док-таамал конференциялары болгаш Секретариат. Сайыттар Комитети дашткы херектер министрлеринч дөвөндөне ылаа инден эвээш эвес чыгыр. Ол Е-Чин адманал келжунч жур-тарынч казактарына санаа хонилриг иштирлерин худ-лөп ап турар. Парламент Ассамблеязы национал парла-ментиниң тургустунган тайылыр-суме бээр албан че-ри. Дөрт чыл болгаш бир хуралдар, 13 комиссиядан тургустунган. Секретариат 900 аажыг ажилдакчыг, оон чинге секретары Фран-цуз социалист Катрин Ла-льюмер деп киж.

Бинчаарга ам Европа Чөвүленини кол уг-иши бо-лаз, аажык-чарлык демокра-тияны матадылап, кижинч эргелеринин, эрге-хообуу болгаш социал-экономикаг, ачы-буян жедрителелиг ай-тыргалары шитирилеп, культура, боуду камгалалы-нын база информацияга ха-маарышкан хемчегерин ден-шептирип турар. Оон аңгы-да, Чөвүлөт аңгы-аңгы чер-лерде чөрдүлдерин четтүг иштирилеп, журттар аразы-нын тон чугула инити Евро-па черелгиг политиктиң айтыргаларынча эвээш эвес кичээңгеиңи салып келген.

Европа Чөвүленини дугайында кыска таныштыр-ла-ган моон-биле дооузуп каан, хелген соругавыс ду-гайыңче элп келир боладым.

БИСТЕРНИ Албания, Болгария, Хорватия, Македония, Польша, Ру-

ссия, Словения, Сербия, Черногория, Эстония, Финляндия, Франция, Германия, Греция, Италия, Испания, Португалия, Румыния, Украина, Чехия, Швейцария, Югославия

Владимир КАРА-САЛ. Россиянын Федералдык Чөвүленини депутаты. Москва — Страсбург — Кызыл.

ХӨӨМЕЙЛЕП БЕРЕИҢ БЕ?

Хоочун башкы Куулар Хунаажыкович Оргу хөй чылдарда улустун аас чогаалын сонуур-гаа чоруур. Ылаңгы хөөмей-сыгыты дыннал, чаа өзүп оран салгалга бодунун арга-сүмезин кадып, сөс-доман сайгарына улуг үлени кылды чоруур хоочун диге чазыг чок. Ол чоокта чаа редакцияга кээп, хөөмейлеп турар оолдарын хөөмейинин сөзү— чангыс аай эвес, бир күсселде аңгы-аңгы темаларын ажылап турарына таарзынмаанын чугаалап, арталык болза, бир күсселде чангыс теманы ажылап өөренирин сүмөлди. Хоочун башкының чагыг-сүмези анык-ескенге ажыктыг болуру чугаажок.

Материалды Иргит АРГАН-ОЛ белеткээ.

ЭҢ-НЕ, ЭҢ-НЕ...

ЭҢ ААР ӨРТЕКТИГ ДИШ

1816 чылда Лондонга Исаак Ньютонун (1643-1727) диниң 730 фунт стерлинге — 1100 долларга саткан. Ону садып алган бай сыгыргурт англы кижя алдарлыг эртемдинин шиктин бодунун билгээңе катый сул алгаш, кандыг-даа таварылдаа черле укжубас турган.

ЭҢ ААР ӨРТЕКТИГ АРАГА

Бир шил араганың эң аар өртөз 105000 фунт (107,500 доллар). Ону 1787 чылда бодуруп үндүргөн. Кристофер Форбес (АКШ) деп кизи ол араганы 1985 чылдын декабрь 5-те Лондонга болган Кристи аукционундан садып алган. А 1986 чылдын ноябрьда болган делегейде араганың ак-сың дугааан пробказы чырык херелдеринге кургааш, чарылаш шилдин иштинге тогдуп дегер беген соонда ону кизи ижер аражок болган.

ТЕРГИҢ УЛУГ ХЕМЧЭЭЛДИГ ЧУРУК

1942 чылда төрттүнгөн Кимико Хибино делегейде эң улуг хемчээлдин чурукту 1985 чылдын октябрь 27-де чүрүп дооскан. Пестүн чачун 2,19 километрге, каалба 2,19 метр. Ону Токита Танагава хемин эрчимле дөлдөзгөн. Чурукта дилгит амьтаныннын 800 аажыг төлөвлөдүрүп алуугу хөвилөөн чүрүп көргөсүн. Делегени ажады-раууна 3000 эки тыварчап киришкен.

СУРАГЛЫК ЛИНГВИСТ

Джозеф Герин Шмидт — делегейде эң хөй дылдар би-дир кижилеринч биразың. Ол 1914 чылдын декабрь 28-те Франциянын Страсбург хоорайга төртүтүнгөн. 1965 чыл-дан 1971 чылга чейин Каттышкан нациялар организация-зынын лекторлар секторун үлдүрүп турган. Ол 19 дил ды бичи.

УРГУЧУДӨЛДИГ АЛЫЧ ЧАКААШКЫНЫ

Сыдагың ороздыг Личини Пваротти чыккыңдыр мур-дунда мөчөйч илээр таланын биче телегең чөкүлүк туру-туксан. 1988 чылдын март 3-те Барыын Белгия опера-

ДАРГАЛЫГ-ХЕМ КАНЧАП ТЫВЫЛГАНЫ?

(Баштак чугаа)

Чурумаалыг Шуурманка Даргалыг-Хем деп чер бар. Шынап-ла, онза оран болду эвеске. Кыргыткынын балып чылар кылар кара аржаан суугул, хөлбөч-ногаан торгу дөт көктүг-шыктыг.

Даргалыг-Хемге партия райкомунун, райкуу-скомуун даргалары болган. Шынап-ла, онза оран болду эвеске. Кыргыткынын балып чылар кылар кара аржаан суугул, хөлбөч-ногаан торгу дөт көктүг-шыктыг.

Ийиңи оргаш: — Даргалыг дугаады чөл-тур, дайлаар алаар, чир алаар, нжеер алаар. Мен-ле хоржок мен, барып-барып пар-тия төлөзгөн, тейнерде дү-жаалдыг киж каячал иртиң алуруп, селгерге алачдай иртиң мен Хорын чажыраага, аш-тай бээр кылган чажыраага, кестү бээр айлаана! — деп айтышыкын бөкчүлөгөн.

(Июль 11-ден 17-ге чедир)

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ПОНЕДЕЛЬНИК

Июль 11
БИРГИ ПРОГРАММА
«ОСТАНКИНО» канал
6.30 Эртең.

ВТОРНИК

ИЮЛЬ 12
БИРГИ ПРОГРАММА
«ОСТАНКИНО» канал
6.30 Эртең.

СРЕДА

ИЮЛЬ 13
БИРГИ ПРОГРАММА
«ОСТАНКИНО» канал
6.30 Эртең.

ЧЕТВЕРГ

ИЮЛЬ 14
БИРГИ ПРОГРАММА
«ОСТАНКИНО» канал
6.30 ЭРТЕҢ.

ПЯТИЦА

ИЮЛЬ 15
БИРГИ ПРОГРАММА
«ОСТАНКИНО» канал
6.30 ЭРТЕҢ.

СУББОТА

ИЮЛЬ 16
БИРГИ ПРОГРАММА
«ОСТАНКИНО» канал
8.00 Акылгөр кижини суб-бота эртең.

ВОСКРЕСЕНЬЕ

ИЮЛЬ 17
БИРГИ ПРОГРАММА
«ОСТАНКИНО» канал
8.15 Олимпийчи эртең.

КИНО

Июль 9-та
«НАЙРАЛ»: «Хостуг ба-дымшкы» 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00

ужуражылга. Режиссер Валерий Фокин. 22.30 Хоозун күзөлдөр ка-налы.

аштар! 21.00 Медээлер. 21.20 Агар.

ИНИГИ ПРОГРАММА
«РОССИЯ» канал
8.00 МЕДЭЭЛЕР.

программазы. 4-кү эгеи, 20.40 Тамчыкыг удунар, чаштар!

ИНИГИ ПРОГРАММА
«РОССИЯ» канал
8.00 МЕДЭЭЛЕР.

ИНИГИ ПРОГРАММА
«РОССИЯ» канал
8.00 МЕДЭЭЛЕР.

ИНИГИ ПРОГРАММА
«РОССИЯ» канал
8.00 МЕДЭЭЛЕР.

ВИДЕОЗАЛ: «Эрес эжишкелер» 9.30, 11.30, 13.30, 15.30, 17.30, 19.30

кээрин Кыдыкы Сонгу чүк районнарынга болгаш аңаа дөңсөйтүргөй нерлерге ха-мааршыт Чарыктык Ты-вага боттаңдар дугайында чууга.

16.50 Уругларга дамчыдыл-га. 17.05 Чаа шугум.

ИНИГИ ПРОГРАММА
«РОССИЯ» канал
8.00 МЕДЭЭЛЕР.

ИНИГИ ПРОГРАММА
«РОССИЯ» канал
8.00 МЕДЭЭЛЕР.

ИНИГИ ПРОГРАММА
«РОССИЯ» канал
8.00 МЕДЭЭЛЕР.

ИНИГИ ПРОГРАММА
«РОССИЯ» канал
8.00 МЕДЭЭЛЕР.

ИНИГИ ПРОГРАММА
«РОССИЯ» канал
8.00 МЕДЭЭЛЕР.

ВИДЕОЗАЛ: «Эрес эжишкелер» 9.30, 11.30, 13.30, 15.30, 17.30, 19.30

ТӨРҮТТҮНГӨН ХҮНҮҢӨР-БИЛЕ!

Бистиң Ынак аваныс, кырган-аваныс, угбаныс болгаш дунмаасы Чекет Долгаканна СЕВИК бо чылды июль 12-де 60 харлаар.

СПОРТ СПОРТ СПОРТ

Футбол. Германияның ко-мандазы эртен субботада Чикагога Бельгияның ко-мандазын удуп алгаш, (3:1)

БАЙТАЛ СУУРУМ

Алдай, делег чоннар-биле хинна тулаш Аралакып, төрөдөжип чурттап чоруу, Арбын малды, олуз билис ишчи чоңуу Ак-кок Тыва булузу боор — Бай-Тал суурум.

ЧАРЛАЛДАР

ӨӨРЕДИЛГЕ ТӨВҮ «ПРОГРЕСС». АКШ-ка ажилдап турган дуржумдалыг башкы-Эрес Салчак бо чылдын июль 11-де, 14-те 9.00 шак-тан эгелеп англи дыл өөренир кичээлдерин чоруда-рын «Прогресс» аттыг өөредилге төвү дыннадып тур.

ЧАРЛАЛ

Кызыл хоорайда складтан «УАЗ» автомобильдин бирги четчелээшкинги шимчиккелерин 2,6 мил-лион рубльге садып турар бис. Төлевир хевир кандыг-даа бооп болур.

ӨӨРЕНИРИНЧЕ ЧАЛАЛГА

Кызылдың профессионал-техниктиг №1 ортумак учили-щеси 1994-1995 өөредилге чалында сургуулдары шилип алмын чарлап турар. Өөренир болгаш шингээл алыр тус-кай эртемнери:

ОРНАП ТҮР МЕН

Чаагайжыды кылдырмаан болгаш 4 өрээлди квартиранн улуг звес өртке дурган садып азы бир өрээл чаагайжы-ды туттунган квартирага орнап түр мен.

КУШ ЧОК ДИП САНААР

Кызыл кожуунун Кур.Чер ортумак школазының 1991 чылда Аясмаа Бүгүева Сарыларын алынга тывысканы «А» сериялыг №35682 аттестаттын чиктенин барым-даалааш, ону күш чок деп санаар.

АГАР САНЫ: «Тыва сонбан» № 363505»

Тыва Республиказын Парлада болгаш медээ-лер министрствотунун чанына парлагамы, медээлерни тосту чоруп калгала талазы-биле Тывага хайгаарал че-ринге бүртүктенген.

Кызыл хоорай, Красноармейская, 100. Индекс 667000

Тургузукчулары: ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫН ДЭДИ ХУРАЛЫ, ЧАЗАА болгаш СОЛУННУН КОЛЛЕКТИВИ

РЕДАКЦИЯ КОЛЛЕГИЯЗЫ: Н. С. Базыр (кол редактор ауп оралакчызы), А. Б. Монгуш, М. Д. Оюн (харыска-галы секретары), М. М. Сага (кол редакторун оралак-чызы), П. С. Эрзеп.

РЕДАКЦИЈАНЫН ТЕЛЕФОННАРЫ: Кол редактор — 3-43-34; келген кижилер күлөө алыр чөп — 3-34-16; кол редакторун оралакчызы — 3-33-91; 3-34-17; харыскагалы секретары — 3-34-92; оралакчызы — 3-45-93.

КИЛИДИСТЕР: нинтидел амдыралы — 3-34-19; 3-34-98; үлстүр — 3-34-49; 3-36-73; көдө ажил-агы — 3-41-16; култура, улус өөредилгезин болгаш чогаал — 3-39-15; медээлер болгаш спорт — 3-36-22; 3-34-57; огула — 3-34-39; 3-34-93; чагаа — 3-39-03 корреспондторлар — 3-41-23; идурукчулар — 2-27-41; солуп келбейн барган-да — 3-57-92; 3-14-94; бухгалтерия — 3-37-11.

Солуп Россия Федерациязын Парлада болгаш медээ-лер министрствотунун чанына парлагамы, медээлерни тосту чоруп калгала талазы-биле Тывага хайгаарал че-ринге бүртүктенген.

Чыгыш № 36 — 164.